

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2562

สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารสำหรับผู้รับผิดชอบ

หลักสูตร: หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาล

สภากิตติคุณพระบรมราชชนก

COMPETENCIES AND GUIDELINE FOR DEVELOPING
ADMINISTRATIVE COMPETENCY FOR PERSONS
IN CHARGE OF BACHELOR OF NURSING SCIENCE
CURRICULUM, NURSING COLLEGE UNDER
PRABOROMARAJCHANOK INSTITUTE

วันที่รับต้นฉบับบทความ: 22 มกราคม 2562

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 12 กันยายน 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 10 ตุลาคม 2562

ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ*

Trongrit Thongmeekhaun

บทคัดย่อ

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรมีบทบาทสำคัญในการบริหารหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร การพัฒนาสมรรถนะในการบริหารหลักสูตรแก่ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญ บทความนี้จึงนำเสนอสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตร ได้แก่ 1) สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร 2) สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ 3) สมรรถนะในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 4) สมรรถนะในการประกันคุณภาพ 5) สมรรถนะในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และ 6) สมรรถนะในการจัดการเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสาร ซึ่งการพัฒนามี 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ความต้องการและประเมินสมรรถนะก่อนการพัฒนา 2) การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ 3) ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ 4) การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับการบริหารหลักสูตร โดยวิธีการพัฒนา ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การศึกษาดูงาน 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 4) การให้ฝึกปฏิบัติจริง 5) การสอนงาน และ 6) การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรมีสมรรถนะในการบริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ผู้รับผิดชอบหลักสูตร, สมรรถนะการบริหารหลักสูตร, แนวทางพัฒนาสมรรถนะการบริหารหลักสูตร, หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

* อาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา e-Mail: trongrit2514@gmail.com

ABSTRACT

Persons who are responsible for curriculum play a significant role in effectively manage the curriculum and produce successful outcome. Hence, the administrative competency development for ones in charge of curriculum is consequential. The objective of this article is to describe the competencies curriculum administrative including: 1) competencies in curriculum development, 2) competencies in knowledge management, 3) competencies in educational supervision, 4) competencies in quality assurance, 5) competencies in research for educational development, and 6) competency in information technology management. There are 5 steps in competency development: 1) analyzing needs and evaluating competencies before development, 2) planning competency development, 3) implementing competency development, 4) evaluating results of competency development, and 5) evaluating curriculum development outcomes. The frameworks for developing competency consist of training, observational study, workshop, taking action, coaching, and self-study. These frameworks will help the persons who in charge of curriculum become effective and successful in curriculum administration competency.

Keywords: persons in charge of curriculum, competencies for curriculum administrative, guideline for developing competencies of curriculum administrative, bachelor of nursing science curriculum.

บทนำ

แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 มีหลักการสำคัญคือ มุ่งเน้นมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตในแต่ละคุณวุฒิ/ปริญญาของสาขาวิชาต่าง ๆ การประกันคุณภาพบัณฑิต และสื่อสารให้สังคมได้เข้าใจและมั่นใจในกระบวนการผลิตบัณฑิต และมุ่งให้คุณวุฒิหรือปริญญาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและเทียบเคียงกันได้ด้วย สถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร วางระบบการจัดการเรียนการสอน พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ 1) คุณธรรม จริยธรรม 2) ความรู้ 3) ทักษะทางปัญญา 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) ทักษะการวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี สำหรับสาขาวิชาที่เน้นทักษะทางปฏิบัติต้องเพิ่มมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (กระทรวงศึกษาธิการ,

2558) ดังเช่นสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านที่ 6 คือ ทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพพยาบาลอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข มีทั้งหมด 30 วิทยาลัย ตั้งอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ เปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาชีพ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักสูตร 4 ปี ทั้งนี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้บรรลุตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติและลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์นั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร โดยแต่ละวิทยาลัยมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบหลักสูตรจำนวน 5 คน ครอบคลุม 5 สาขาหลัก เพื่อมาเป็นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและร่วมกันบริหารหลักสูตร แต่การบริหารหลักสูตรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กล่าวมาไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้รับผิดชอบหลักสูตร ซึ่งมีคุณสมบัติเพิ่มเติมจากอาจารย์ประจำหลักสูตรคือ 1) เป็นอาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 5 ปี และ 2) จบการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาการพยาบาล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) แต่ไม่ได้มีคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดสมรรถนะการบริหาร เช่น คุณวุฒิด้านการบริหาร ประสบการณ์ด้านการบริหาร เป็นต้น ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวถือเป็นสมรรถนะขั้นพื้นฐานของบุคคลเท่านั้น จึงไม่สามารถทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรมีผลงานที่ดีกว่าผู้อื่นได้ ยิ่งหากเป็นผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่เข้ามารับตำแหน่งใหม่ที่จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้บริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สมรรถนะเป็นคุณลักษณะและความสามารถที่มาจากตัวบุคคลที่ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งสามารถผลักดันให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมการทำงานที่มีความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล และก่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดในการบริหาร การพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอน ตั้งแต่การวางแผน การควบคุมคุณภาพ การติดตามประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบการกล่าวถึงสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่ชัดเจน ผู้เขียนจึงนำเสนอสมรรถนะการบริหาร รวมทั้งเสนอแนวทางและวิธีการในการพัฒนาสมรรถนะสำหรับผู้รับผิดชอบหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้สถาบันมีการเตรียมและวางแผนในการพัฒนาผู้รับผิดชอบหลักสูตรเหล่านั้นให้มีสมรรถนะและสามารถปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ทุกคนคาดหวังได้

วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารสำหรับผู้รับผิดชอบหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

ความสำคัญของหลักสูตร หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา โดยเป็นเสมือนแผนแม่บทที่มีความสำคัญมากต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ และลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนด้านการพยาบาล โดยหลักสูตรจัดการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เนื้อหาสาระวิชามีความทันสมัย สอดคล้องกับภาวะสุขภาพและองค์ความรู้ใหม่ ครอบคลุมสถานการณ์สังคมโลกและสถานการณ์ของประเทศ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยทั้งด้านสุขภาพและระบบการจัดการศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีการใช้กระบวนการทางปัญญาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้เป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ (knowledge worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (learning person) โดยมีสมรรถนะทางวิชาชีพทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะสากลมุ่งสู่ผลลัพธ์บัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ตามอัตลักษณ์ของสถาบัน มีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ สามารถให้บริการด้านสุขภาพได้อย่างมีคุณภาพและให้บริการปลอดภัย (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา, 2560; สภาการพยาบาล, 2560)

โครงสร้างของหลักสูตร หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาชีพ หลักสูตร 4 ปี โดยจัดการศึกษาระบบทวิภาค จำนวน 133 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตรมีดังนี้ (สภาการพยาบาล, 2560)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 30 หน่วยกิต ประกอบด้วย 1) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต 2) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จำนวน 10 หน่วยกิต และ 3) กลุ่มวิชาภาษา จำนวน 14 หน่วยกิต

หมวดวิชาเฉพาะ จำนวน 97 หน่วยกิต ประกอบด้วย 1) กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ จำนวน 21 หน่วยกิต 2) กลุ่มวิชาชีพ จำนวน 76 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นวิชาทฤษฎี จำนวน 40 หน่วยกิต และวิชาปฏิบัติ จำนวน 36 หน่วยกิต และ 3) หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวน 6 หน่วยกิต

ทั้งนี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายดังกล่าว ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

ความหมายและคุณสมบัติของผู้รับผิดชอบหลักสูตร ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หมายถึง อาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีภาระหน้าที่ในการบริหารและพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ตั้งแต่การวางแผน การควบคุมคุณภาพ การติดตามประเมินผล และการพัฒนา

หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ และมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ทั้งนี้ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องอยู่ประจำหลักสูตรนั้นตลอดระยะเวลาที่จัดการศึกษา โดยผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องมีอย่างน้อย 5 คน และมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรที่จบการศึกษาระดับปริญญาโททางการพยาบาลตรงสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่ง ได้แก่ การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลจิตเวช การพยาบาลครอบครัวและชุมชน การพยาบาลเด็ก และการพยาบาลสูติศาสตร์-นรีเวช และ 2) มีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 5 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

บทบาทและหน้าที่ของผู้รับผิดชอบหลักสูตร ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มีบทบาทและหน้าที่ (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา, 2561) ดังนี้

1. ร่วมกับกรรมการบริหารวิชาการในการวางแผนนโยบายการดำเนินงานบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษา
2. ร่วมดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา
3. ร่วมดำเนินการเปิดหลักสูตรใหม่ และปรับปรุงหลักสูตรตามแนวทางปฏิบัติตามมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา
4. ร่วมดำเนินการปิดหลักสูตรตามแนวทางปฏิบัติตามมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา
5. ร่วมวางแผนแม่บทในการจัดการเรียนการสอนตลอดหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
6. บริหารจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
7. ร่วมกับกรรมการบริหารวิชาการในการมอบหมาย กำกับดูแลภาควิชาในการจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวทางการบริหารหลักสูตร
8. กำกับดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการศึกษา
9. ร่วมกับกรรมการบริหารวิชาการในการพิจารณาคัดเลือกอาจารย์พิเศษ อาจารย์พี่เลี้ยง ในแหล่งฝึกเป็นรายปีหรือตามวาระ
10. พัฒนาการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานระบบประกันคุณภาพการศึกษา
11. พิจารณาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
12. ส่งเสริมให้คณาจารย์ได้ทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษา

จากบทบาทและหน้าที่ของผู้รับผิดชอบหลักสูตรดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การที่ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะแสดงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยศาสตร์อย่างน้อย 2 สาขาวิชาหลัก คือ สาขาวิชาพยาบาล และสาขาวิชาการบริหาร โดยศาสตร์สาขาวิชาการพยาบาลได้กำหนดเป็น

คุณสมบัติของผู้รับผิดชอบหลักสูตรแล้ว แต่ศาสตราจารย์วิชาการบริหารยังไม่ได้กล่าวถึงและกำหนดเป็นคุณสมบัติของผู้รับผิดชอบหลักสูตร

แนวคิดของศาสตร์ทางการบริหาร

แนวคิดของศาสตร์ทางการบริหาร การบริหารเป็นการทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมาย โดยฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริหารซึ่งต้องใช้ศาสตร์และศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จ โดยทำให้อีกฝ่ายคือผู้ปฏิบัติ ทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว ลักษณะเด่นที่เป็นสากลของการบริหาร คือ 1) การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย 2) อาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญ 3) ต้องใช้ทรัพยากรบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน 4) ต้องมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการทางสังคม 5) ต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคล 2 คนขึ้นไป 6) ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์ 7) เป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล 8) มีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และ 9) การบริหารไม่มีตัวตน แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ 3 ทาง คือ 1) ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา 2) ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จเป้าหมาย และ 3) ทางปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการร่วมทำปฏิกริยาซึ่งกันและกัน (พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน์, 2558)

แนวคิดการบริหารหลักสูตร การบริหารหลักสูตรเป็นกระบวนการบริหารทางหน้าที่ โดยเป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่กำหนดให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทำหน้าที่ในการบริหารหลักสูตร มีการระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับในการจัดระบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้บริหารหลักสูตรจะทำหน้าที่ทั้งในการบริหารด้านวิชาการ ด้านจัดการสนับสนุน หรือให้บริการสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ ในการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น การสนับสนุนการใช้งานหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับกำลังคนคือ ผู้สอน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การบริหารจัดการห้องสมุด จัดหาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ภายนอกสถาบันการศึกษา จัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษา จัดให้มีอาคารสถานที่ ห้องเรียน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (รุจิร ภู่อสาร, 2549)

ดังนั้น การบริหารหลักสูตรจึงเป็นทั้ง “ศาสตร์” เพราะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ และทักษะของแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และยังเป็น “ศิลป์” เพราะต้องนำลักษณะความเป็นศิลป์มาประยุกต์เอาหลักการและทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อีกด้วย

แนวทางพัฒนาสมรรถนะการบริหารหลักสูตรของผู้รับผิดชอบหลักสูตร

จากบทบาทและหน้าที่ของผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะแสดงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยศาสตร์หลัก 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการพยาบาล ซึ่งได้กำหนดเป็นคุณสมบัติของผู้รับผิดชอบหลักสูตรแล้ว และศาสตร์สาขาวิชาการบริหารซึ่งต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดสมรรถนะและนำไปบริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1. ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะ หมายถึง สิ่งประกอบขึ้นมาจากความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และความสามารถ ที่มาจากตัวบุคคลที่ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งสามารถผลักดันให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบอย่างมีเหตุและผล และก่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุด แบ่งสมรรถนะเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 สมรรถนะขั้นพื้นฐาน หมายถึง ความรู้หรือทักษะพื้นฐานที่บุคคลจำเป็นต้องมีในการทำงาน เช่น ความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาที่ตนเองสอนอยู่เป็นประจำ ความสามารถในการอ่าน เป็นต้น ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ไม่สามารถทำให้บุคคลมีผลงานที่ดีกว่าผู้อื่นได้ และกลุ่มที่ 2 เป็นสมรรถนะที่ทำให้บุคคลแตกต่างจากผู้อื่น มีผลการทำงานที่สูงกว่ามาตรฐานหรือดีกว่าบุคคลทั่วไป สมรรถนะในกลุ่มนี้มุ่งเน้นการใช้ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอื่น ๆ เพื่อช่วยให้เกิดผลสำเร็จที่ดีเลิศในงาน (McClelland, 1973)

2. ความหมายของสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรพยาบาลศาสตร์

สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ หมายถึง ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และความสามารถที่มาจากตัวของผู้รับผิดชอบหลักสูตรซึ่งซ่อนอยู่ภายใน สามารถผลักดันให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรเหล่านั้นมีพฤติกรรมการทำงานที่มีความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล และก่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดในการบริหาร การพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอน ตั้งแต่การวางแผน การควบคุมคุณภาพ การติดตามประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์

3. สมรรถนะการบริหารหลักสูตรของผู้รับผิดชอบหลักสูตร

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตร ทั้งที่เป็นหลักสูตรสาขาวิชาทั่วไปและสาขาวิชาที่เน้นทักษะทางปฏิบัติ ผู้เขียน

ไม่พบการกล่าวถึงสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรโดยตรง แต่พบงานวิจัยที่มีความใกล้เคียง ได้แก่ งานวิจัยของ ลือชัย ชูนาคา และวิทยา จันทร์ศิลา (2559) ที่พบว่า สมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ 3) ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา 4) ด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ 6) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึง เพียรพันธุ์ กิจพาณิชย์เจริญ (2552) ที่กล่าวถึงสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริหารจัดการการเรียนรู้ 2) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 4) ด้านส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

เมื่อเปรียบเทียบงานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง ซึ่งกล่าวถึงสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับบทบาทและหน้าที่ของผู้รับผิดชอบหลักสูตร จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องและใกล้เคียงกัน ผู้เขียนจึงนำมาเสนอเป็นสมรรถนะการบริหารหลักสูตรของผู้รับผิดชอบหลักสูตร 6 ด้าน ดังนี้

1) สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรในการจัดทำหลักสูตร พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรของสถาบัน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร การนำสาระต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไปใช้ การบริหารจัดการการใช้หลักสูตร การนิเทศการใช้หลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

2) สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรในการส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้อาจารย์ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้อาจารย์จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร ส่งเสริมให้อาจารย์ใช้สื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้อาจารย์วัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงอย่างหลากหลาย และส่งเสริมให้อาจารย์นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

3) สมรรถนะในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรในการชี้แนะให้ความช่วยเหลือและแนะนำอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การจัดระบบนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในสถาบัน การดำเนินงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถาบัน

4) สมรรถนะในการประกันคุณภาพ หมายถึง สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรในการจัดระบบหรือการกำหนดและดำเนินการตามดัชนีการกำกับ การสนับสนุน และตรวจสอบ เพื่อให้หลักสูตรที่นำไปใช้มีประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ และมีความต่อเนื่องตามกระบวนการ 3 ระยะ คือ การสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร

5) สมรรถนะในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรในการส่งเสริมให้ตนเองมีความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัย รวมทั้งส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัยในชั้นเรียนหรือการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน ได้แก่ การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวิจัย สนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียนหรือการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน การสนับสนุนด้านอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัยในชั้นเรียนหรือการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน วางระบบในการกระตุ้น กำกับติดตาม และให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัย ส่งเสริมบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัยในชั้นเรียนหรือการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน

6) สมรรถนะในการจัดการเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสาร หมายถึง สมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรในการส่งเสริมตนเองและอาจารย์ให้มีความสามารถด้านสารสนเทศ ได้แก่ การจัดองค์การสารสนเทศ การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ การจัดการบริการสารสนเทศ และการประยุกต์ใช้เครื่องมือสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

4. การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตร

4.1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะการบริหาร การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารหลักสูตรจะต้องมีกระบวนการพัฒนาเป็นขั้นตอน เป็นระบบและต่อเนื่อง จึงจะทำให้การพัฒนาสมรรถนะนั้นประสบผลสำเร็จ และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ของผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และดำเนินการประเมินก่อนการพัฒนา 2) การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ 3) ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ 4) การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับการบริหารหลักสูตร (ลือชัย ชูนาคา และวิทยา จันทรศิลา, 2559)

4.2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะการบริหาร กระบวนการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน เป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องวางแผนการพัฒนาผู้รับผิดชอบหลักสูตรให้เกิดสมรรถนะการบริหารหลักสูตรที่ดีทั้ง 6 สมรรถนะ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การศึกษาดูงาน 4) การให้ฝึกปฏิบัติจริง 5) การสอนงาน และ 6) การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการฝึกอบรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ ความถนัด ความสามารถและความชำนาญงานได้ดียิ่งขึ้น จะช่วยพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรมีสมรรถนะที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานนั้น ๆ เพิ่มขึ้น ทั้งนี้สถาบันพระบรมราชชนกควรกำหนดหลักสูตรเฉพาะสำหรับอบรมผู้รับผิดชอบหลักสูตร เช่น การอบรมผู้บริหารที่เข้าสู่ตำแหน่งอื่น ๆ เช่น หลักสูตรการอบรมหัวหน้าภาควิชา หลักสูตรการอบรมรองผู้อำนวยการ เป็นต้น เพื่อให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรเหล่านั้นนำความรู้มาต่อยอดในการศึกษาเรียนรู้

ด้วยตนเอง หรือการฝึกปฏิบัติจริงอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพยอดเยี่ยม แต่จะเกิดขึ้นได้ดีมาน้อยเพียงใด ต้องอาศัยสถาบันในการส่งเสริมหรือจูงใจ (ลือชัย ชูนาค และวิทยา จันทร์ศิลา, 2559)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะแสดงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยศาสตร์หลัก 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการพยาบาล ซึ่งได้กำหนดเป็นคุณสมบัติของผู้รับผิดชอบหลักสูตร และศาสตร์สาขาวิชาการบริหาร ซึ่งต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดสมรรถนะที่สำคัญ ได้แก่ 1) สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร 2) สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ 3) สมรรถนะในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 4) สมรรถนะในการประกันคุณภาพ 5) สมรรถนะในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และ 6) สมรรถนะด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยกระบวนการพัฒนาต้องเป็นขั้นตอน เป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และดำเนินการประเมินก่อนการพัฒนา 2) การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ 3) ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ 4) การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับการบริหารหลักสูตร ทั้งนี้วิธีการที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การศึกษาดูงาน 4) การให้ฝึกปฏิบัติจริง 5) การสอนงาน และ 6) การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสถาบันพระบรมราชชนกควรกำหนดหลักสูตรเฉพาะสำหรับอบรมผู้รับผิดชอบหลักสูตร เพื่อให้นำความรู้และเกิดสมรรถนะมาต่อยอดอย่างมีทิศทาง รวมทั้งส่งเสริมหรือสร้างแรงจูงใจให้เกิดการบริหารหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐาน หลักสูตร ระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- . (2560). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน. (2558). การบริหารการศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา*, 4(2), หน้า 320-325.
- เพียรพันธุ์ กิจพานิชย์เจริญ. (2552). *ศึกษาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- รุจิร ภู่อสาระ. (2549). *การพัฒนาหลักสูตร: ตามแนวปฏิบัติรูปแบบการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์. ลือชัย ชูเนาคา และวิทยา จันทรศิลา. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(2), หน้า 72-80.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา. (2560). *มคอ. 2 รายละเอียดของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559*. สงขลา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา.
- _____. (2561). *คู่มือการบริหารหลักสูตร ปีการศึกษา 2561*. สงขลา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา.
- สภาการพยาบาล. (2560). *มคอ.1 รายละเอียดของมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560*. นนทบุรี: สภาการพยาบาล.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for “Intelligence”. *American Psychologist*, 28, pp. 1-14.